

recenzije – *recensiones*

BOŽO LUJIĆ, *Biblijska promišljanja*, KS, Zagreb, 1998., 142 stranice.

U ovoj je knjizi Božo Lujčić sabrao niz članaka koje je objavio posljednjih nekoliko godina. Njima želi promisliti sadašnji trenutak u svjetlu biblijske poruke i biblijske vjere. Namijenio ih je ljudima sadašnjega trenutka. Njima želi potaknuti vjernike na razmišljanje o temeljnim životnim pitanjima, pomoći ljudima današnjice, duhovno i tjelesno osakaćenima, da pronađu svjetlo u tami i bespuću svakodnevice. Piše iz vlastitog iskustva s biblijskom porukom kao službenik Riječi koji se godinama bavi proučavanjem Svetoga pisma, traži odgovore na osobna pitanja iskrsla iz ovoga našega poratnoga vremena. Svojim izlaganjima pokazuje kako biblijska poruka nije samo poruka prošlosti, nego jednako tako, i još više, poruka za sadašnjost i za budućnost.

Knjigu je pisac podijelio na šest poglavlja.

U *prvome* poglavlju raspravlja o pro-ročkoj etici i o političkom interesu (str. 9–33). Razmišlja o prorokovoj funkciji u Starom zavjetu, o odnosu proroštva i kraljevske institucije u Izraelu, o pro-ročkoj etici i politici. Prorokova je funkcija ukazivati na dublje probleme stvarnosti, biti čovjek »između«, razapet stalno »između« ljudske i Božje stvarnosti. Stalno je razapet, nikome nije po volji, jer radi za istinu. Nije po volji vlasti jer prosvjeduje protiv

zloporabe vlasti, nije po volji narodu jer mu predbacuje grijeha i propuste. Proroci se nisu dali kupiti od vlasti nikakvim »darovima«, niti zaplašiti ikakvim ucjenama. Bili su nepotkupljivi kada se radilo o istini. Bili su oštri i prema ustanovi svećeništva i kraljevstva, budući da su te dvije ustanove bile od presudne važnosti za sudbinu naroda i njegovu budućnost.

U *drugome* dijelu (str. 34–58) promišlja povijesni trenutak našega naroda u zrcalu biblijske vjere. Razmišlja o snazi vjere u povijesnim lomovima starozavjetnoga izabranog naroda. Biblijsku vjeru treba razumjeti u interakciji s povijesnim događajima u kojima je Jahve spasiteljski djelovao. Vjera je pridonosila stvaranju povijesnoga mišljenja u Izraelu, ali je istodobno postajala povijesnom vjerom što je imalo veliko značenje i dalekosežne posljedice. Za razliku od Grka koji su povijest shvaćali kao *kružni tok*, Izraelci su povijest zamišljali *pravolinijski*. Do tog su pojma Izraelci došli na temelju svoje vjere u Boga stvoritelja. Bog uvijek zahvaća novim i neponovljivim zahvatima. Biblijska je vjera vezana uz Jahvu kao pozitivnu snagu povijesti, ali jednako tako ona je usmjerena na Jahvu i njegovo vođenje u sasvim konkretnim povijesnim događajima. Iskustvo izraelske vjere pokazuje kako Jahve bdije nad životom u cjelini, ali i nad životom svakoga pojedinca. Iskustvo biblijske vjere pokazuje na primjeru tekstova proroka Amosa (1,3–

2,16) i proroka Izaije (Iz 7,9). Analizom hebrejskog glagola *'aman* pokazuje da vjerovati znači »*osloniti se na Jahvu*«. Potom primjenjuje neke od navedenih važnih trenutaka iz izraelske povijesti na sadašnji trenutak našega naroda. To iskustvo, toliko nam drago u pozitivnoj usporebi našeg i izraelskog naroda u prošlosti, trebalo bi nam biti ozbiljno upozorenje da Bog ne može biti na strani zločina, otimanja, pljačke i iskorištavanja. Bilo bi stoga primjerenije, da umjesto nastojanja da praznim riječima Boga privučemo na svoju stranu, svoje ponašanje uskladimo s njegovim etičkim zahtjevima.

U *trećem* dijelu Lujčić postavlja pitanje je li *Isusovo djelovanje bilo i političko* (str. 59–84) i pokušava na nj odgovoriti. Na paradigmi Isusova djelovanja pokušava konkretno odrediti odnos između Crkve i države kroz povijest i danas, između crkvenih i državnih vlasti. Govori o sukobima i napatostima koji su postojali kroz povijest kršćanstva između svjetovne i duhovne vlasti, uslijed kojih su sukoba stradavali često nedužni ljudi koji su bili razapeti između države i Crkve. Ukazuje na sukob Crkve s fašizmom i s komunizmom. Govori i o sukobu unutar Crkve, o sukobu nekih njezinih ljudi i teologije kao znanstvenog govora o Bogu i čovjeku, i politike koja osmišljava i opravdava pojedine oblike vlasti i društvenog povezivanja. Govori i o odnosu Crkve prema društvenim problemima koji su redovito povezani s politikama koje opravdavaju određenu društvenu praksu. Tako pojedinci u ime raznih religija nastoje pokazati kako upravo njihova religija nosi već napravljen društveni sustav, koji samo treba primijeniti, i dobit će se uređeno društvo. Pritom se nerijetko predlaže da društvo bude teokratski uređeno i da u njemu vrijede Božji zakoni umjesto nesavršenih ljudskih zakona. Ta pojava nije bezazlena, jer religiju svodi na društveno uređe-

nje. U takvoj situaciji Isusovo naviještanje može biti mjerilo u određivanju odnosa prema politici. Isus nije taksativno i juridički naveo načela ponašanja u svim životnim situacijama. To nije bila njegova zadaća, ni zadaća Evanđelja. Isus nije namjeravao život okovati zakonima i propisima. Njegovi su govori poticaj za razmišljanje teolozima da u svjetlu Evanđelja odgovore na sva egzistencijalna pitanja sadašnjice. U Evanđeljima nećemo naći konkretne odredbe o nekom kršćanskom društvu. Isus je htio pitanja društvenoga života riješiti logikom *ljubavi*, utemeljenoj na *slobodi* gdje se isključuju *prisila i nasilje*. Ta logika ljubavi nosi u sebi obilježje samoprijedora i samopredanja za drugoga. Takvu je logiku teško shvatiti, a još teže srcem prihvatiti kao temelj životnog opredjeljenja i djelovanja.

U *četvrtom* dijelu Lujčić razmišlja o *praštanju*, toj božanskoj moći danoj čovjeku (str. 85–98), razmišlja o biti kršćanskog načina života. Pokazuje na primjerima iz Isusova života: susret s javnom grešnicom (Lk 7,36–50); susret sa ženom preljubicom (Iv 8,1–11); radnici u vinogradu (Mt 20,1–16); carinik i grešnik u hramu (Lk 18,9–14), te osobito dojmljiva prisposoba o dobrome ocu i dvojici sinova (Lk 15,11–32) koja u sebi objedinjuje praštanje, dobrotu i ljubav, suprotstavljajući matematički sustav pravednosti starijega sina s opraštajućom ljubavi dobroga oca, kao i djelovanje oćeve ljubavi na sina koji se vraća u očinski dom. Zato je ta usporedba zapravo sažetak evanđelja. Više se zaustavlja na usporedbi iz Mt 18, 23–25 koja ocrtava Božju vladavinu praštanja.

U *petom* pogavlju Lujčić razmišlja o *temeljnim pitanjima ljudske egzistencije* (str. 101–120), a u *šestom*, posljednjem poglavlju promišlja Božje djelovanje u

svijetu (str. 121–140). Krizna vremena, kao što su ova današnja, nisu samo vremena velike nevolje, ona nisu posve negativna, bez obzira koliko se negativnosti dogodilo u njima, jer se iz njih u mukotrpnom radanju, kao kroz vatru, čovjek oslobađa zabluda koje su opterećivale život, oslobađa se zla koje je postalo vrlo opasno. Riječ »kriza« dolazi od grčkog glagola *krinein*, što znači *suditi, prosuditi, presuđivati*. Prema tome kriza je vrijeme u kojem smo stavljeni pred Božji sud, pred sud povijesti, sud ljudske savjesti. U tom vremenu svođeni su računi prvenstveno o cjelokupnom, ali također i o pojedinačnom djelovanju. Upravo je takvo vrijeme i ovo naše, koje mnogi nazivaju kataklizmičkim, jer je pokrenulo sveopće sile zla i naglo razvezalo sve ono što se nekoć nije vidjelo, a što se ipak nalazilo ispod površine života.

Knjiga s pravom nosi naslov »Biblijska promišljanja sadašnjega trenutka«, jer u njima pisac našu sadašnju stvarnost promišlja i promatra u svjetlu biblijske poruke. Tako poput mudra čovjeka biblijsku poruku pokušava prozreti i u njoj proročki »zreti« smisao sadašnjeg vremena.

Knjiga je poticaj za razmatranje i razmišljanje svakom duhovnom djelatniku koji želi bolje upoznati Boga, čovjeka, vrijeme u kojem čovjek živi, smisao povijesti, smisao svog crkvenog i političkog djelovanja danas. To je »proročka« knjiga.

Adalbert Rebić

RUDOLF AMERL, *Hebrejsko-hrvatski rječnik*, KS, Zagreb, 1997., 441 stranica.

Hebrejsko-hrvatski rječnik (HHR) Rudolfa Amerla, u izdanju »Kršćanske sadašnjosti«, Zagreb, događaj je od neprocjenjive važnosti za hrvatsku kulturu, za hrvat-

sku bibličistiku i za židovsko-hrvatske odnose. Hebrejskim je jezikom pisana Biblija Staroga zavjeta; njime je pisan, dijelom, Talmud i druge svete židovske knjige. Njime se pobožni Židovi svakodnevno služe u svom obraćanju Bogu, u svojim molitvama. To je, konačno, jezik kojim danas, nakon 2300 godina opet govori židovski narod u Izraelu i izvan njega. Taj je jezik uskrsnuo u svoj svojoj svježini i elastičnosti, dinamičnosti i bogatstvu... Procjenjuje se da danas hebrejskim jezikom govori oko deset milijuna ljudi, a još dva do tri milijuna se njime može služiti.

Hebrejske gramatike, vježbenice i rječnike imaju tek razvijeni veliki narodi. Mi Hrvati smo mali narod, ali smo stvorili mnoge kulturne stečevine koje imaju samo veliki narodi. Prva tiskana Hebrejska gramatika (hrv. slovnica) pojavila se već prije više od 100 godina (*Juraj Dočekal*, Slovnica hebrejskoga jezika, Zagreb, 1893.). U posljednjih sto godina pojavilo se više hebrejskih vježbenica i gramatika na hrvatskom jeziku (*Mojsije Rath*, Udžbenik hebrejskog jezika za školu i samouke, Beč, 1925.; *Adalbert Rebić*, Slovnica hebrejskog jezika, Zagreb, 1997.; *Božo Lujčić*, Osnove hebrejskog jezika, scripta ad usum privatum, Samobor, 1996.; *Ana Šomlo*, Učite sami hebrejski, Netanja, 1996.) i hebrejsko-hrvatskih rječnika (*Majer Silberberg*, Jugoslavensko-hebrejski rječnik, 1936.; *Ana Šomlo*, Hebrejsko-hrvatski i hrvatsko-hebrejski rječnik, Netanja, 1993.). Sada smo zahvaljujući izvanrednoj marljivosti i upornosti gospodina *Rudolfa Amerla* dobili i vrlo opširni i kvalitetni Hebrejsko-hrvatski rječnik.

HHR ima više dijelova. Glavni dio (str. 1–329) sadrži *rječnik* u kojem je sastavljač Rudolf Amerl sakupio oko 27.000 hebrejskih riječi i oko 100.000 hrvatskih sinonima. Po toj vlastitosti HHR spada